

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

UGYANAZ A KÉZ*

(GONDOLATOK A KÖNYV ÜNNEPÉN)

Vannak vidékek – ezt Kányádi Sándor erősíti meg igazán –, amelyek valamely oknál fogva, szívünk-lelkünk előtt akár a szülőföldnél is kedvesebbek lehetnek. Olyan vidékekre gondolok, melyekre a nagyvilág édeneiből is gyakran visszavágyunk. Ilyen számomra a Nyírség, a nép egyszerű nyelvén a Nyír dombja. Ha kisgyerekként, a napi csavargásból a csordahajtás utáni szürkület vetett haza, anyám indulatos kérdésekkel vont felelősségre: Most kell haza jönni? Csupa egy mocsok vagy, tán kutyát szoptál? Pont úgy nézel ki, mint egy nyíri zsvány! S míg a lavór fölé terelt arcomat és karomat csutakolta, én azt a szurtos és borzas alakot próbáltam magam elé képzelni, akihez szegény néhai szülém hasonlított, akiről annak előtte egy árva szót sem hallottam. Máskor meg arról daloltak a rádióban, hogy a debreceni suszter által varrt csizmára nyíregyházi sarkantyú dukál. No, már még ez is! Itt van ismét az a nyír, ami az én értelmezésemben csak a hajnyírást jelenthette, de sarkantyút sem állt még módomban látni, hisz a sarkantyúk kora már születésem előtt leáldozott. Lehettem tán tizennyolc, tizenkilenc esztendő is, amikor egy öreg vak ember Geszten Jóskáról, a nevezetes nyírségi betyárról énekelt nekem. A zsványt tehát már nevesíteni tudtam, ám az anyámtól való jellemzés sehogyan sem akart illeszkedni a bizonyos jó képű, megnyerő modorú betyárhoz, aki a történet szerint magát tehetős polgárasszonynak álcázva fosztogatta a pesti méteráru kereskedéseket. Meg kell adni, tehetséges ember lehetett, s a maga szakmájában valóban sokra is vitte, ha jóféle híre Ugocsába is eljutott. De ez mind csak hagyj! Maga Krúdy is elismeréssel írt róla, s ezzel védetté tette a Geszten nevet.

Ha már Krúdynál tartunk – elnézést a mulasztásért –, ezt a kis eszmefuttatást talán vele kellett volna kezdenem, hisz a magamfajta számára Krúdy neve a magyar irodalom és e térség egyik legfontosabb kulturális védjegye, maga a nevesített vonzerő. Virágzás idején az akácfavirágok édes illata sem toltheti be úgy ezt a várost, mint az ő méltán nagy híre, egykori jelenlét-

* Elhangzott Nyíregyházán 2019. június 13-án

ének lépten-nyomon felbukkanó emlékezete. Hogy mi mindent köszönhet neki Nyíregyháza, azt akkor foghatnánk fel igazán, ha minden hozzá kapcsolódó kulturális emléket törölné közösségi memóriánkból valami tréfás kedvű fölöttünk való. Micsoda lelki sivárságba jutnánk nélküle! Belegondolni is elképesztő! Pedig oly korban élt, amikor még nem halmozták el díjakkal és rangos elismerésekkel az írókat. Ma már minden az övé lehetne itthon, de a Nemzet gavallérja címet is nyugodtan létre lehetett volna hozni miatta, mert az csakis őt, a legelső nyíregyházi illetné mindenekelőtt. Legalábbis így gondolják ezt hívei, akik feltétlen szeretettel és tisztelettel beszélnek róla, akik álmatlan, hűvös-holdas éjszakákon ma is hallani vélik a Vörös postakocsi vasalt kerekeinek zörgését. Ne féljünk tőle, nem ártó szándékú a kísértés. Sokkal inkább emlékeztetni szeretne az irodalom hajdani tekintélyére, máig ható ízlésformáló szerepére. Nagy kérdés azonban, hogy kell-e ma Krúdy, van-e a Nyírségnek igénye a minőségi irodalomra?

Akár kell, akár nem, Krúdy volt és lesz, de utána is volt, van és bizonyára lesz a jövőben is Nyíregyházán irodalmi élet. A Vörös Postakocsi márkás gumikkal felszerelt kerekei ma már nem zörögnek, s utasai saját művészi-esztétikai szűrőiken áteresztve egy Krúdy korában még elképzelhetetlenül fejlett, műszaki és szellemi környezetben élő közösség krónikáját írják, akárcsak a Partium című testvérnap szerzői. A gyeplőszarakat tartó Kürti Lacit és Oláh Andrist respektálni való versvallomásaikból sokkal inkább megismerjük, mint a Wikipédia életrajzi vázlatából, s ennek alapján kimondható, hogy a Nyírség legfontosabb folyóiratainak navigációja avatott és értő kezekbe került. Bízthatnám őket, ha meghallgatnának, hogy a töretlen kísérletező kedv megtartása mellett nem ártana olykor egy kevés Krúdyra emlékeztető nosztalgiával fordulni az olvasóhoz. Annyival csupán, ami a folytonosság felmutatásához s a lélek időnkénti lélegzetvételéhez szükséges. Tekintsünk ezúttal úgy a lélekre, mint az emberi struktúra legállandóbb alkotórészére, amely képtelen ugyan lépést tartani az agy és általában az ember fejlődéskövető képességével, de feltétlenül igazodni szándékszik, s idővel fel is zárkózik hozzájuk.

Meggyőződhetünk ennek igazáról Váci Mihály példáján is, akit szobra és a róla elnevezett intézmények ellenére manapság hajlamosak vagyunk figyelmen kívül hagyni. Ritka, egyre ritkább az olyan költő, aki saját népszerűségét egyedül az olvasóra bízva, hozzá fogható szeretettel és hűséggel borulna a nyírségi tájra. „Olyan kis ország a hazám – írta valaha –, ha szívemre szorítanám, átütne rajta szívverésem, mint szivárgó vér a kötél-

sen.” Nos, ezek után az vessen rá újabb követ, aki ennél a négy sornál kifejezőbbet, hatásosabbat tud írni. Talán Ratkó, a „halott halottakat” faggató költő? Igen, ő képes volt rá, de „vérben csávázott holt mag” formájában rég eggyé vált ő is az átkozott-áldott nyírsegi földdel. De hol a „vérben csávázott holt mag” termése, melyet ő olyan biztosra ígért? Sok tehetséges fiatal alkotója van a térségnek, s közülük többen talán mégis az ő sarjai lehetnek. Ha pedig így van, pihenjenek csak békén még évtizedekig a vészharangok, mert a Vörös Postakocsi útban a Partium felé a kárpátaljai Együtt barátait is fel tudja keresni, s ez így van jól, mert Kürti Laci egyszer már megállapította, hogy a mi csillagainkat is ugyanaz a kéz gyűjtja, s oltja majd, mint a Kányádi Sándorét. Azaz: Isten mindenható keze.

